

Из необјављених критика о балету

Охридска лејенда

Музичко-ћлесни сценски јеније

Охридска лејенда, 2021.
Ана Ђурић (Биљана) и Андреј Колчеру (Марко)
фото: С. Дорошки

Балет *Охридска лејенда* Стевана Христића, од своје прве појаве на сцени Народног позоришта у Београду, 1933, па све до новосадске премијере 30. октобра 2021, имао је дуг стваралачки уметнички пут. Надахнут руским романтичним балетима, Стеван Христић шири и обогаћује своју једночинку из 1933. године и компоњује целовечерњи балет у четири слике. Трагајући за музичким фолклорним темама, инспирисао се понајвише Мокрањчевим композицијама у народном духу („Пушчи ме“ и „Биљана платно белеше“) као симболима балканске музике. Поседујући снажну индивидуалност Христић је све што га је инспирисало у стварању „Легенде“ преточио у свој јединствени стил. На другом плану значајан рад имало је седам кореографа који су у дугом већ назначеном временском периоду користили национално, фолклорно богатство стварајући дело посебне уметничке вредности.

У деценијском трајању *Охридска лејенда* нас је достојанствено представљала на нашим и светским балетским сценама. Запамћена су признања југословенској музичкој и балетској уметности и забележена су незаборавна одушевљења публике и критике на интернационалним фестивалима.

Новосадска балетска сцена имала је три премијерна извођења већ запаженог и слављеног нашег „музичко-ћлесног сценског генија“ (Бранка Ракић). Године 1951. Марина Олењина, оснивач, први шеф, педагог и кореограф новосадског балета, поставила је своју *Охридску лејенду*. Затим су 1961. на сцену наступили гости кореографи из Љубљане Пиа и Пино Млакар, а гошћа из Београда Вера Костић дала је своју верзију овог дела 1981. Необјашњиво се после треће премијере заборавило на *Охридску лејенду*. Пуних четрдесет година она се није играла на нашој балетској сцени. Вратила се поново захваљујући традицији да се њоме славе свечани догађаји и значајни датуми. Новосадски балет је изабрао Христићево дело да обележи и прослави својих 70 година постојања.

За ову прилику је наш цењени кореограф Владимир Логунов својим знањем и дугогодишњим искуством уприличио слављеничку представу. Владимирова одлука да се, радећи на *Охридској лејенди*, ослони на композиторову идеју „како балет треба да изгледа“ била је одлучујућа за успешност премијерског догађаја.

Преузимајући у потпуности мишљење Стевана Христића, уз подршку диригента Александра Којића, кореограф је, стварајући, следио пут класично-балетске лексике. Народна игра је, пак, заступљена како је Логунов истакао, до мере прихватљивости за играче школоване класичном балетском школом. Како је постојала вишедеценијска жеља великог дела публике, а још више критике па и кореографа, да се *Охридска лејенда* „класицизира“ и да коначно постане представом класичног балетског стила, тако је Владимир Логунов, правилним ставовима, талентом, стручношћу и јасним погледом у будућност нашег балета, остварио представу историјског уметничког значаја.

Балетску причу о љубави и слободи новосадски солисти и ансамбл играју са одговорношћу у односу на стилске, играчке и кореографске захтеве и видно са великом жељом да покажу своје задовољство представом – рођенданским поклоном за њихов 70. рођендан.

Наша првакиња Балета Ана Ђурић улогама у Христићевој „Легенди“ показала је вишеслојност својих уметничких способности. Њена Биљана, заљубљена у Марка, сеоског младића, уз технички зrelu игру са наглашеном слободом и лепотом кретања руку, оплеменила је лик заљубљене и вољене девојке. У другој слици, на обали Охридског језера, Анина Бисерка показала

је дисциплину и чистоћу извођења класичне игре као незаобилазне вредности. У трећој слици султанове палате у играма поробљених народа, Ана је снажним глумачким средствима и трагичним вапајем за изгубљеном слободом пружила још један доказ својих уметничких могућности.

Биљанин партнер, првак Балета Андреј Колчеру у улози Марка на премијерној представи задовољио је успешним партнерством и квалитетима мушке класичне игре. Међутим, његов лик заљубљеног сеоског момка није у потпуности одговорио Биљаниним љубавним осећањима. Самјуел Бишоп, солиста Балета, је у улози Марка у репризном представљању уз недовољно прецизне играчко-техничке детаље у љубавном заносу био потпуно предан вољеној Биљани.

Самјуел Бишоп на премијерном извођењу играо је турског везира, силника и тиранина убедљиво, у

сагласности са појавом и ликом који је играо. Посебно у сцени игре јаничара, одушевио је публику која је аплаузом потврдила и одобравала његов наступ. Улогу Везира премијерно је у трећој представи играо солиста Милан Иван. Дуго пратимо Милана и знамо да је способностима и преданим радом дошао до нивоа доброг играча. Знамо да Милан има висок и лак скок и да га у висинама које осваја краси добар распон и правилан положај корпуса, који сваки пут измаме уздахе дивљења код публике која зна да препозна квалитет. Његове вртешке на поду и обрти у ваздуху са прецизним завршецима заслужују сваку похвалу. Улога Везира у Милановој интерпретацији је у потпуности дефинисан лик. Силан и моћан а понизан и потчињен султану, грубошћу и мржњом односио се према поробљеној раји. Миланов Везир је његова визиткарта за даље напредовање нарочито у улогама које су блиске његовом играчком и глумачком потенцијалу.

Допала нам се и Звезда Даница Сање Павић. Лепом балеринско-сценском појавом и игром значајно класичног домета, Сања је дала значај у сцени догађаја покрај Охридског језера. Играчи Румунске, Бугарске и Грчке игре у извођењу Катарине Кљајић, Лане Стојановић, Олге Аврамовић и Давида Груоса су игром дубоко емотивног садржаја говорили о отпору и непристајању балканског народа на турски јарам. Видели смо и позитивне наступе Маркових пријатеља Давида Груоса и Томе Крижнара и соло одалиску Дуње Лепуше.

Приче о играчима и њиховим вредностима нису довољне ако не кажемо да су сцена (сценограф Саша Сенковић), светло (дизајнер Марко Радановић), а нарочито костим (Мирјана Стојановић Маурич) били креативни сарадници у целокупном стваралачком опусу нашег највећег балетског „спектакла-бајке“ (Бранка Ракић). Некада заборављена а сада враћена као национално значајно кореографско дело, *Охридска лејенда* имаће своје место на сцени новосадског балета заједно са представама „гвозденог“ репертоара класичног балетског наслеђа.

Оркестар је водио велики познавалац и поштовалац Христићевог дела диригент Александар Којић.

Ксенија Дињашки

Ана Ђурић (Биљана) и Милан Иван (Иван)
фото: С. Дорошки

Приврженост националним коренима или магија Христићеве музике

*Балет „Охридска лејенда“ Стивана Христића
премијерно изведен на сцени СНП-а 30. октобра 2021.*

Неговање властите културе једно је од приоритета сваког народа, поготово у време када се често поставља питање да ли смо свесни свог националног идентитета и ако јесмо, како и колико га поштујемо у време свеопште глобализације. За уметност бисмо могли рећи да представља дух неког народа, без обзира да ли се ради о музици, књижевности, ликовним достигнућима или плесу. Музика и плес су у српској култури недељиво повезани кроз векове и успешно се одупиру комерцијализацији, бар када је реч о сценским уметностима и уметницима. Поглед у прошлост нам казује да смо имали ствараоце који су били „позвани“ да изворну српску, балканску културу, пре свега народно музичко стваралаштво и фолклор, трансформишу у уметничке сфере. Један од њих је био и Стеван Христић, српски композитор, диригент, педагог, музички писац и истакнути представник позноромантичарске стилске оријентације у српској музици прве половине 20. века, који нам је у музичко наслеђе, између осталог, оставио и свој први и једини национални балет *Охридску лејенду*. *Лејенда* је, показало се, својим уметничким вредностима и витализмом, од премијере 1947. на сцени Народног позоришта у Београду (кореографија и режија Маргарита Фроман) па до данас, са великим успехом извођена на балетским сценама Југославије, као и у иностранству. „Христић је тако српској музици - писаће Надежда Мосусова у свом аналитичком тексту *Извори инспирације „Охридске лејенде“ Стивана Христића* - дао један интересантан, један по својој радњи логичан и зато ефектан балетски спектакл који апсолутно заслужује назив Балета-симфоније. У свом једном, али вредном балетском делу композитор је остварио равнотежу између пантомиме/нарације, драме/акције и балетских тачака везаних кореографски и за балетску класику и за фолклорну лексику. С обзиром на националну оријентацију целокупне балетске идеје, у „Охридској легенди“ равноправну улогу са солистима има (*corps de ballet*) балетски ансамбл, исто као у народним операма/музичким драмама“.

Поставивши на сцену СНП-а овај антологијски балет, који је последњи пут у Новом Саду био извођен давне 1981. на дан усељења СНП-а у нову зграду, наш признати кореограф и редитељ Владимир Логунов придружио се плејади ванредно значајних послератних стваралаца који су *Охридску лејенду*, са различитим креативним побудама и идејама, постављали на готово свим југословенским позоришним сценама. Сви они су несумњиво били надahnuti лепотом и снагом Христићеве музике, кроз коју пулсира богатство народних мотива (мелодије чувених напева „Пушчи ме“, „Биљана платно белеше“) утканих у музичку матрицу овог целовечерњег балета, за који је либрето такође написао сам композитор инспирисан народном легендом. У њој се велича љубав двоје младих али и слободарски дух вековима поробљаваних народа Балкана. Логунов је све то имао на уму, када се одлучио

да Христићеву *Охридску лејенду* приближи духу времена и сензибилитету савремених гледалаца. Определивши се за класичан балетски израз, он је овај музичко-балетски бисер, подигао у равн балетских дела чисте класике, водећи рачуна да не изневери оригинални либрето и препознатљиви национални дух иманентан *Охридској лејенди*. Представу је поставио у четири слике, онако како је аутор Христић назначио, пратећи његове записе о свакој сцени, трудећи се да буду јасне данашњем гледаоцу. И наравно, као инспиративно полазиште, водила му је била, пре свега, Христићева музика.

Логунов је у својим кореографско-редитељским замислима, академском плесном стилу успешно прилагодио редуковану фолклорну лексику. *Охридска лејенда* се игра на врховима прстију, кореографски елементи су прочишћени, а плесна лексика црпи инспирацију из српског фолклора стилизованог у класичан израз, сведен на меру, неопходну да се нагласи и препозна сва лепота и традиција народног играчког стваралаштва. Иначе, *Охридска лејенда* коју је Христић стварао у доба прве Југославије (само један чин), а затим проширио у коначној верзији друге, послератне Југославије, у четири слике, са својом, у музичком погледу романтично-импресионистичком формом, данас неминовно помера тематски фокус са националног идентитета народа бивше Југославије, чији је неодвојиви део била Македонија, на слободарски дух српског народа, али и народа Балкана који су, кроз историју, вековима били тлачени и поробљавани. Уз истицање слободарског духа утканог у читаво дело, љубав Марка и Биљане је и за кореографа-редитеља Логунова, била главна водила у сложеном драмском дешавању и главни мотив овог прелепог, бајковитог и живописног балета.

На премијерном извођењу 30. октобра 2021, у Српском народном позоришту, публика је била у прилици да види добро усаглашен и уигран наступ младог балетског ансамбла, који је у представи носио значајног удела у играчким задацима (народна кола у првој и четвртој слици) и који стоји у равни са солистичким наступима. Елеганција и играчки склад обележили су мушка и женска кола, чије су формације на сцени биле хармонизоване и маштовито усклађене плесном комбинаториком у знаку симетрије и кругова, као и укрштањем. Уиграност, музикалност и ритмичност играчких фолклорних елемената сведених на класичан балетски израз, чинили су органско јединство са музичким мотивима Христићеве партитуре, нарочито у извођењу сватовског кола у којем је учествовао цео ансамбл са солистима, и које је зрачило животном енергијом и полетом. Добро одабрани и распоређени солисти у представи, од којих је неким Логунов поверио и по две улоге у представи, оправдали су његово поверење.

Првакиња Балета Ана Ђурић је насловну улогу Биљане вајала комплексно: нежно и са топлином у првој и четвртој слици, етерично и романтичарски у другој, и енергично, бунтовнички, пркосно у трећој слици, где је у кореографски добро осмишљеном наступу, својим плесним и драмским изразом испољила слободарски дух. У њеном играчком наступу се могла уочити изванредна симбиоза плесних покрета са Христићевом музиком, протканом читавом скалом емоција, које је ова наша првакиња са истанчаном осећајношћу интерпретирала. Већ на самом почетку *Охридске лејенге*, у соло наступу је зрачила ведрином, усхићеношћу и животном радошћу. Пленила је мекоћом покрета и сугестивношћу, а у техничком смислу сигурним пируетима и изражајним говором тела. Њени дуети са Андрејем Колчеријуом (улога Марка) у првој слици, које је Логунов поставио у форми плесних комбинација са класично уобличеним елементима народне игре, смењивали су се са соло наступима, сходно драмском сижеу

Чаролију атмосфере вилинског царства нарушило је звучно, механичко спуштање кулисе-пећине са благом у чији отвор је шумно упумпавана сценска магла, скрећући гледаоцима пажњу са оркестарског извођења симфонијске музике. Пећина је, иначе, неизоставни део мизансцена *Охридске лејенге* у другој слици. Из ње је Бисерка изнела чаробни мач и ружу које је поклонила Марку како би ослободио Биљану.

С обзиром на то да је улога Марка, као и Биљане, окосница *Лејенге*, било је задовољство пратити овај лик у интерпретацији Андреја Колчеријуа, који суверено влада сценом, кроз различите драмске ситуације. Упечатљив је био у солистичком наступу игре момака у познатој музичкој теми „Грлица“ на почетку представе, где су до изражаја дошли његови пируети, као и у трећој слици на Султановом двору, где је у комбинацији са плесним елементима, осим високих скокова у гранд жетеима (*grand jete*), добро разрадио сценске покрете с мачем,

фото: С. Дорошки

и развоју догађаја. Упечатљива и дирљива је била сцена сусрета са Марком, у којој му, са очајањем, саопштава да је испрошена за другог. Дијаметрално супротна Биљанином лику девојке из народа је улога виле Бисерке у другој слици, фантастичног света језерских вила-русалки, коју је Ана Ђурић остварила у академски прецизном плесном наступу, где је до изражаја дошла њена изграђена класична балетска техника обогаћена романтичним стилем. Средиште кореографије овог иреалног бајковитог призора, чинио је велики класични дует (адађо) краљице русалки Бисерке и Марка, који су Ана Ђурић и Андреј Колчериу извели веома професионално и у складу са својим искуством. Уз њихов наступ видели смо у потпуно другом светлу уигран и грациозан наступ женског ансамбла у плесу језерских вила, Звезде Данице (веома дисциплинована и академска игра Сање Павић) и њених пратиља.

доприневши свеукупној атмосфери борбених сцена с јаничарима. У премијерној вечери, осим Колчеријуа, на висини повереног играчког задатка био је и Самјуел Бишоп, харизматични солиста Балета у играчком успону, који је улогу Везира студиозно и драмски уобличио, остваривши убедљив лик опаког и суровог ратника лојалног Султану. Био је оличење зла и насилности у сцени јаничарског напада на село, драмски изражајан, а играчки прецизан, лаконог и спретан у скоковима и борилачким сценама са сабљом.

У трећој слици која је замишљена као врхунац овог балета, Логунов је режијски вешто објединио дешавања на двору турског султана. Она је музички, кореографски и драмски била најсадржајнија и најживописнија, са мноштвом појединачних плесних целина и драмском кулминацијом. Централно место заузимао је драматуршки

осмишљен дивертисман сачињен од националних игара. Њему су претходила два наступа ансамбла: женског, у којем је до изражаја дошао суптилно постављен егзотичан и заводљив плес одалиски, и мушког у фуриозној и динамичкој игри јаничара са сабљама.

У оквиру поменутог дивертисмана смењивали су се наступи, играчки веома избурушених и драмски простудираних карактерних улога заробљених девојака: темпераментне и пркосне а плесно изражајне Катарине Кљајић у Румунској игри, Лане Стојановић у Бугарској игри, као и Олге Аврамовић и Давида Груоса, плесног пара у Грчкој игри, кореографски постављеној у суптилан дуетни наступ. Биљанину игру српске робиње, у веома убедљивом и темпераментном извођењу Ане Ђурић, Логунов је кореографски уобличио као врхунац отпора, бунта и непристајања на ропство и покоравање Султану. У овој више пантомимској него плесној улози турског суверена, наступио је Иван Ђерковић, драмски и карактерно убедљив, достојанствен и осيون. Њему је, такође, била поверена и карактерна улога Биљаниног оца, човека из народа, ауторитативног и бескомпромисног. Од солистичких улога складном играчком фигуром и технички избурушеним координантним плесом у првој слици издвојио се Милан Иван у лику младожење Ивана, а од карактерних улога Мирјана Дробац у улози Биљанине мајке, којој је удахнула топлину и брижност жене из народа.

Новосадска поставка *Охридске лејенде* зрачи стилским јединством музике, сцене, костима и плеса. У представи се естетиком издвајају не само кореографски елементи него и костими плесача које је креирала Мирјана Стојановић Маурич. Они се у првој и завршној слици истичу сведеношћу форме и белином, носећи обележје српске народне ношње са југа Србије. Уочљива је стилизација народних мотива на црвеним јелецима и кецељама девојака, као и на сведеним формама мушких ношњи прилагођених класичној балетској игри. Маштовито, оригинално и раскошно, осмишљени су костими јаничара (султанове војске) у црној боји, која симболично чини контраст белини фолклорних костима ансамбла. Естетска компонента представе подигнута је на завидан ниво, захваљујући и сценографским решењима Саше Сенковића, као и дизајну светла Марка Радановића; почевши од аутентично креираног амбијента испред Биљанине куће на обали Охридског језера, која носи обележје стила македонског грађевинског наслеђа, видео-анимације Биљаниног претварања у голубицу, као и оригинално осмишљеног романтично-фантастичног света језерских вила са колористички изванредно дочараним воденим царством (велики зелени локвањи). Оваквом визуелно постављеном романтичарском призору, несумњиво су допринели ваздушности костими Мирјане Стојановић Маурич, који су колористички компатибилни са бајковитошћу призора, тог надреалног света, пленећи својим етеричним изгледом. Сенковић је, такође с мером искусног сценографа, у трећој слици поставио веома складан амбијент у палати турског султана, сценографски осмишљен архитектонским елементима оријента.

Велики допринос успеху овог нашег првог националног балета, који је поново заживео пред новом генерацијом гледалаца, дао је маестро Александар Којић, под чијом је диригентском палицом хармонизовано обједињен наступ Балета, Хора и Оркестра Опере СНП-а, чије је музицирање било достојно сложености и богатства Христићеве музичке партитуре.

Снежана Субић

Из пера младих о премијери...

Охридска лејенда

Поводом премијере Христићеве `Охридске лејенде` у Српском народном позоришту, 30. октобра 2021. Бајковита љубавна прича... уживај за све генерације...

Прослава седамдесет година постојања Балета СНП-а требало је да буде обележена новом поставком *Охридске лејенде*, у кореографији нашег познатог кореографа Владимира Логунова, и то 28. марта 2020, али је обележавање годишњице одложено због пандемије. Ове сезоне, дугонајављивана премијера домаћег балета, одржана је 30. октобра 2021, као леп, свечан чин и историјски симболичан догађај у Новом Саду.

Бајковита љубавна прича, ношена свевременим мелодијама Стевана Христића прави је ужитак не само за оне који воле класичан балет, него и за публику уопште. Својим ведрим садржајем, допадљивом музиком и стилизованим покретом народне игре, овај балет лако

Катарина Кљајић (Румунска игра) и Самјуел Бишоп (Везир)
фото: С. Дорошки

и директно ствара и едукује нову публику и приближава је овој јединственој сценској уметности. Значајно је да домаћи балет живи на репертоару националног позоришта и зато је балет *Охридска лејенда* добар и пажљиво промишљен избор.

Либрето овог балета – прича утемељена на народном предању о двоје младих у љубави, Биљани и Марку – открива се на сцени у пуној лепоти игре. Главне улоге, Биљане и Марка, прваци Балета СНП-а Ана Ђурић и Андреј Колчериу, играју изражајно и упечатљиво. Њихово вишегодишње партнерство и искуство на сцени, читавој представи дају зрео постојани израз. У наредним извођењима *Охридске лејенде* у овим улогама, технички не толико захтевним, а ипак драмски и игрово значајним, ишчекујемо да видимо нове, младе, надолazeће таленте ансамбла.

У све четири слике занимљиве кореографске форме ансамбла јасно приказују и подржавају радњу на сцени. У другој слици, на обали Охридског језера, у магичном амбијенту, Бисерка, коју игра Ана Ђурић, и русалке, заједно са Звездом Даницом, коју игра Сања Павић, и њене пратиље, својом сензибилном игром публику одводе у бајковити свет. Управо ту, Марко прима ружу и мач који ће му помоћи да се избори за своју љубав – Биљану. У трећој слици, у султановој палати, својим играчким умећем и сугестивношћу у знаменитим народним играма

издвајају се солисткиње Катарина Кљајић у Румунској игри и Лана Стојановић у Бугарској игри, као и солистички пар Олга Аврамовић и Давид Груосо у Грчкој игри... Нарочито изражајан је солиста Самјуел Бишоп који веома упечатљиво и глумачки експресивно износи карактер Везира, посебно доминантног у игри јаничара. Солисти балета Мирјана Дробац, Иван Ђерковић емотивно и деликатно доносе на сцену улоге Биљаниних родитеља.

Без обзира што се у 21. веку може очекивати балетско дело савременијег израза, кореографски и драмски, класична поставка *Охридске лејенде* Владимира Логунова је допадљива и питка. Томе наравно доприносе сви елементи балетске представе, укључујући сценографију (Саша Сенковић), костим (Мирјана Стојановић Маурич), дизајн светла (Марко Радановић), овде и видео пројекцију, као и музика, који су у складу са либретом.

Уживо оркестарско и хорско извођење *Охридске лејенде*, вођено мајсторском палицом диригента Александра Којића са предивним гласовима хора, публику преноси у неки други свет, питомији, бољи, природнији...

Охридска лејенда је класична балетска представа балканског израза – пандан је класичном руском *Лабудовом језеру* – и домаће јединствено дело које се лако гледа и дуго памти.

Снежана Ађански, проф.

Балетске школе у Новом Саду

Сања Павић (Звезда Даница), Ана Ђурић (Бисерка), Андреј Колчериу (Марко)
фото: С. Дорошки